

Zagrebački prosvjedi – korak ka omasovljenju građanskih zahtjeva?

Suzana Kunac

**U kratkom prikazu vala prosvjeda
i građanskog bunta na ulicama
Zagreba u veljači, ožujku i travnju
2011. nastojat ću taj fenomen
sagledati kao dinamičan proces
kojim se pokušalo "masovno
mobilizirati građane kao primarno
sredstvo društvene sankcije i
otuda moći"**

U kratkom prikazu vala prosvjeda i građanskog bunta na ulicama Zagreba u veljači, ožujku i travnju 2011. nastojat ću taj fenomen sagledati kao dinamičan proces kojim se pokušalo "masovno mobilizirati građane kao primarno sredstvo društvene sankcije i otuda moći" (Scott, 1990:6, nav. u: Mesić, 2010). Društvena je sankcija izražena izlaskom na ulice više tisuće građana koji su u 18 uzastopnih prosvjeda najčešće egzaltirano uzvikivali pred središnjicom HDZ-a: "Jaco odlazi", "HDZ mafija", "HDZ lopovi", "Hoćemo izbore" i sl. No izostala je kritična točka mobilizacije građana koja bi imala takvu moć sankcije da građanskim pritiskom odozdo ostvari zahtjev da se izbori raspišu odmah. Premda je oko 70 posto građana Hrvatske podržalo prosvjede protiv Vlade – to su podaci ankete koju je naručio HTV, a koja je objavljena u središnjem Dnevniku 6. ožujka – građani nisu masovnije izašli na ulice.

Glavni zahtjev najvećeg broja građana bio je smjena vlasti. Ipak, više ću pažnje posvetiti drugim temama i građanskim zahtjevima koji su "ušli" u javni prostor upravo zahvaljujući uličnim prosvjedima. Kako su se oni brzinom digitalnog signala iz stvarnog foruma koji se kretao ulicama i trgovima pretvarali u svojevrsan *reality show* dostupan najširoj javnosti, različite grupacije umješno su koristile brzinu prijenosa informacija pomoću novih tehnologija kako bi plasirale raznovrsne teme koje bi inače teško našle mjesto u medijskom prostoru i javnosti ili bi ostale na njihovu rubu. Možda je najzanimljiviji primjer za to kada su prosvjednici – gledajući središnji dnevnik HTV-a 4. ožujka putem svojih *i-phonea* i *bluberryja* i čuvši da je u njemu

objavljeno kako u protestu tog dana sudjeluje samo tisuću ljudi – odlučili promijeniti pravac kretanja prosvjedne povorke, te su se zaputili do zgrade Hrvatske radio-televizije i pred njom uzvikivali "Samo nas je tisuću". S fotografija i video-zapisa bilo je pak vidljivo da je na vrhuncu prosvjednog marša u njemu sudjelovalo oko 10.000 građana. Time je otvorena i tema objektivnosti medijske prezentacije događanja na ulicama Zagreba.

Izostala je kritična točka mobilizacije građana koja bi imala takvu moć sankcije da građanskim pritiskom odozdo ostvari zahtjev da se izbori raspišu odmah

Val građanskih protesta u Zagrebu sagledat ću kao dinamičan proces u odnosu prema dvjema dimenzijama: mobilizacijskoj, to jest ritmu rasta broja građana koji su sudjelovali u prosvjedima, i odnosima vodećih aktera tijekom njih. Nastojat ću odgovoriti na pitanja tko su bili vodeći akteri uličnih prosvjeda i kakva je bila dinamika njihovih međusobnih odnosa, koje su sve zahtjeve građani artikulirali, te kakva su šira značenja poruka ispisanih na transparentima i izraženih u odabiru mjesta na kojima se prosvjedovalo. Kako bih analizirala dinamiku prosvjeda koristila sam više izvora: (a) nestrukturirano promatranje i izravno sudjelovanje na prosvjedima u Zagrebu: četiri sam prosvjeda promatrala, 4, 6, 10. i 14. ožujka, dok sam prosvjed 8. ožujka u povodu stote obljetnice Međunarodnog dana žena i vodila; (b) strukturirano prikupljanje podataka korištenjem metode promatranja sa sudjelovanjem što ga je realizirao student politologije Aldo Franičević; (c) medijske izvještaje, komentare, fotografske i video zapise, kao i znanstvene i stručne analize.

Tko su bili ključni akteri uličnih prosvjeda u Zagrebu?

Prema navedenim izvorima, ulične prosvjede u Zagrebu vodile su dvije, u mnogome suprotstavljene, skupine. Prvu skupinu činili su desno orijentirani prosvjednici, među kojima se ističu politička stranka Savez za promjene Ivana Pernara, inicijatora protuvladinih prosvjeda, i njemu ideološki blizak Dean Golubić koji predvodi stranku Nacionalni demokrati, a koje su podržali pojedinci iz starčevićanske mladeži, navijači Dinama i romantični nacionalisti iz inicijative Volim Hrvatsku. Drugu heterogeniju grupaciju na suprotnoj strani političkog spektra, koju su mediji nazvali ekstremnom ljevicom, činili su pojedinci i skupine bliske studentskom pokretu i zamisliva izravne demokracije, kojima se kasnije pridružili Plenum Filozofskog fakulteta, Akademski solidarnost, Crvena akcija, Socijalistička radnička partija, MASA anarhosindikalisti, Mladi antifasisti, Slobodarski blok, Radnička borba, aktivisti Prava na grad i Zelene akcije, CESI, B.a.B.e., Mreža mladih Hrvatske i drugi.

Istinska začudnost uličnih prosvjeda u Zagrebu proizlazi upravo iz činjenice, koja se na prvi pogled čini nevjerojatnom

i nevjerođostojnom, da su tako identitetски različite skupine građana zajedno izražavale građanski neposluš, i to bez pret hodno dogovorenih minimalnih "pravila igre". Tu začudnu heterogenost vjerojatno najbolje oslikavaju sami predvodnici prosvjeda u medijski prezentiranim i citiranim biografijama. Tako je Ivan Pernar kazao: "Glavni razlog zašto sam ušao u politiku bio je u to što sam primijetio da mnoge *common sense* (zdravorazumske) stavove nitko (od političara) u Hrvatskoj ne zastupa. U studenome 2010. izlazim iz Zelene liste i trenutno radim na stvaranju nove, ekonomski progresivne stranke pod imenom Savez za promjene". O Deanu Golubiću je napisano da "obnaša funkcije dopredsjednika MHDZ-a P. O. Trnje i člana Izvršnog odbora HDZ-a T. O. Marin Držić. Vidjevši da HDZ danas više nije ta stranka i da je nemoguće da to ikad više postane zbog svojih vodećih članova koji rade u vlastitom interesu, a ne interesu Republike Hrvatske i njezina naroda, 2008. godine osniva udruhu pod nazivom Pokret nacionalni demokrati". Komentar Ladislava Tomičića "Revolucija na hrvatski način" možda dobro opisuje stav većine sudionika o "vođama" prosvjeda: "Za početak nam se valja osvrnuti na cirkusante koji su u medijima istaknuti kao inicijatori demonstracije javnog nezadovoljstva. Medicinski tehničar Ivan Pernar, 25-godišnji mladić željan vlasti i pažnje, neupućen je u politiku i ekonomiju do te mjere da se njegovi nastupi mogu gledati kao stand up komedija... Drugi vođa koji je zajahao na valu Pernarove 'revolucije' – Dean Golubić – opasniji je od mladog apstinenta. Ovaj ražalovani član mladeži HDZ-a javnosti šalje ekstremne nacionalističke poruke, nastojeći pritom pridobiti što više lako zapaljivih birača... S obzirom na to kakvi ljudi je vode, 'revolucija' je još dobro i ispala".

Na desno orijentirane grupacije, uključujući Savez za promjene Ivana Pernara, mogla bi se primijeniti teorija sloma prema kojoj su za "sve inačice kolektivnog ponašanja ključne dramatične makrodruštvene promjene... Društveni pokreti tada narastaju kao (psihološka) reakcija (gubitnika) na uznemirujuće stanje društva. Njihov smisao ne vidi se u političkoj akciji, nego u servisiranju mehanizma za olakšavanje napetosti i tjeskoba kolektivnim djelovanjem. Iz toga slijedi pretpostavka da se u društvene pokrete uključuju ponajprije gubitnici društvenih promjena, marginalni i nesigurni pojedinci" (Marx i McAdam, 1994:8). Premda su zahtjevi koji su dolazili iz te skupine buntovnika po karakteru bili političko djelovanje djelomice izraženo organiziranjem u političke stranke i obilježeno stalnim traženjem prijevremenih izbora, svih 18 prosvjeda više je obilježilo ispuhivanje nagomilanih frustracija i nezadovoljstva, nego jasno formulirane političke alternative, o čemu govore i protuslovnosti i nejasni politički stavovi vođa te grupacije.

Za razliku od desnih skupina organiziranih u političke stranke, skupine građana bliske studentskom pokretu i projektu izravne demokracije pokazale su bitno drukčija obilježja. Njihovo iskustvo u organiziranju građanskog otpora kalilo se tijekom blokada na više od 20 fakulteta u zemlji. "Studentska pobuna iz 2009... može se tumačiti kao Događaj. To je taj Događaj s velikim D koji je poslužio kao neka vrsta 'konkretne univerzalnosti', koja je na jednom naizgled sasvim specifičnom slučaju (pitanju besplatnog obrazovanja) uspjela razotkriti istinski sadržaj i smjer širih društvenih transformacija i tendencija. Drugim rije-

čima, studentski pokret poslužio je kao detektor općeg stanja društva i kao katalizator nagomilanog nezadovoljstva" (Horvat i Štiks, 2010:10). U nastavku ću nastojati pokazati kako su te skupine prosvjednika, zajedno s Plenumom Filozofskog fakulteta i Akademskom solidarnošću koji su im se pridružili kasnije, doista "označavali" i "prokazivali" institucije Režima organiziranim pokušajima preuzimanja mjesta na "čelu kolone" uličnih prosvjeda u Zagrebu kako bi osigurali odlazak na one lokacije koje označavaju sastavnice Režima. Režim je "oligarhijski konglomerat koji se stvara u određenom povijesnom trenutku i čija je svrha osigurati dugotrajnu vladavinu onih koji su dio oligarhije i kojima ta vladavina donosi političke, socijalne i materijalne privilegije. Cilj svakog Režima jest neometana reprodukcija postojećih odnosa moći." (Horvat, Štiks, 2010:13).

Kako su tekli ulični prosvjedi?

Premda je nejasno tko je doista prvi počeo organizirati ulične prosvjede u Zagrebu – očito ih je Dean Golubić počeo pripremati još u siječnju 2011. – Ivan Pernar je s još dvoje istomišljenika 17. veljače započeo mjesec i pol dug val prosvjeda na ulicama Zagreba. Na dva transparenta toga dana pisalo je: "Jesmo li jedini kojima je dosta HDZ-ove pljačke i tiranije" i "334.378 razloga za ostavku". U tjedan dana na ulice Zagreba izišlo je nešto više od tisuću građana: 22. veljače samo 300, a 24. veljače oko 1.000 ljudi. Prijelomni trenutak zbilo se 28. veljače kada je postalo razvidno da će braniteljska populacija teško postati bitna mobilizacijska snaga protuvladinih prosvjeda koje su organizirali Pernar i Golubić. "U nekoliko odvojenih razgovora, koje je naš terenski reporter vodio s desetak pripadnika 'facebook' generacije, razaznaje se kako su mladi zapravo razočarani organizacijom, ali i 'ciljevima' braniteljskog prosvjeda... Nama se žuri, mi hoćemo strukturne promjene danas, sad, odmah' zaključuje ovaj prosvjednik... Branitelji su i u najvećem metežu ostali dosljedni nenasilnom prosvjedu, stoga su i u najžešćem sukobu 'fejsbukovaca' s policijom ostali potpuno pasivni!" (thephora.net/forum/showthread.php?t=70752). Pernaru, kojem je policija izrekla mjeru opreza zbog koje se ne smije približavati Gornjem gradu i okolnim ulicama, ni 28. veljače nisu se pridružile druge organizirane skupine građana. Sudeći prema prepoznatljivu rukopisu i bojama – crna podloga i bijela slova te bijela podloga i crna slova – građani bliski studentskom pokretu priključili su se protuvladinim prosvjedima tek 3. ožujka. To što se tog dana mobiliziralo oko 5.000 ljudi, pet puta više nego do tada, što su se počele "upisivati nove poruke", te što su ciljano birana mjesta uličnih marševa u Zagrebu u osnovi je promijenilo i karakter i percepciju prosvjeda. Tada se pojavljuju transparenti: "Pernar bi više kapitalizma, a mi socijalnu pravdu" i "330.000 nezaposlenih, 70.000 bez plaće, KAPITALIZAM, NE HVALA". Te se poruke sadržajno mogu povezati sa studentskim pokretom, koji se još od 2009. povezuje s kritikom neoliberalnog kapitalizma. Sudionici i pristaše tog pokreta to su dodatno isticali na lecima koje su dijelili građanima, a na kojima je pisalo: "Trebalo znati da nezaposlenost ima važnu ulogu u liberalnom kapitalizmu... Smisao trenutnoga gospodarskog sustava nije njegovo funkcioniranje u interesu većine. Njegov smisao je u podilaženju interesima uskog sloja poduzetničke elite, dok se

broj 6 - lipanj 2011.

interesi većine sustavno zanemaruju" (www.slobodnifilozofski.com). Premda je taj dan prosvjed imao i elemente nasilja, jer su spaljene zastave HDZ-a, SDP-a i EU-a, prvi put se čulo glasno skandiranje "Mirni prosvjedi". No zbog epizode s paljenjem zastava ulični prosvjedi još su ostavljali dojam incidenata kojima upravljaju vođe slabe demokratske političke kulture. Prosvjedi dobivaju novi zamah između 4. i 12. ožujka kad je u pet protesta ulicama grada marširalo oko 10.000 građana. Masovniji izlazak građana na ulice dogodio se još samo 18. ožujka, na dan utakmice između Hajduka i Dinama.

Jedna od metoda izbjegavanja sukoba, uzrokovanih dubokim svjetonazorskim razlikama među sudionicima, koju su skupine bliske studentskom pokretu i zamislila izravne demokracije koristile bilo je priključivanje prosvjedu nakon govora vođa. Na Cvjetnom trgu obično se okupljao manji broj ljudi, a većina ih se povorci pridruživala tek na putu prema Markovom trgu. Početkom ožujka prava "ideološka" bitka vodila se u Radićevoj ulici kad je jedan dio građana koji su nosili hrvatske zastave i zastave na kojima je pisalo "NE EU" pošao prema Kamenitim vratima, a drugi dio građana s transparentima na kojima je bio prepoznatljiv rukopis studentskog pokreta – "HEP, Vode, Šume, Obrazovanje...", "Protiv privatizacije, protiv kapitalizma" i "EU na čelo kolone" – ostajao na podnožju stepenica i čekao da se prosvjednici koji su se uputili na Markov trg vrate zbog policijskih barikada koje su sprečavale pristup tom mjestu. Ta borba za vodstvo prosvjeda, koja je većini građana bila nevidljiva, trajala je s različitim intenzitetima i različitim načinima razrješenja sve do prestanka demonstracija. Nakon razdoblja "nadmudrivanja" različite su skupine počele razgovarati o tome kako treba voditi

Iz analize svih 18 prosvjeda moglo bi se zaključiti da su građani okupljeni oko studentskog pokreta bili bolje organizirani, da su imali veću mobilizacijsku snagu, te da su komunikacijom i nenasiljem uspjeli dio svojih metoda kolektivnog djelovanja prenijeti i na prvotne "desne" vođe prosvjeda

prosvjede, pa je dogovoreno da dio prosvjeda vode Pernar i Golubić, a dio pojedinci okupljeni oko studentskog pokreta. Tako je nakon odlaska pred stan Andrije Hebranga 6. ožujka dogovoreno da će se sljedeći puta prosvjedovati pred zgradom Saveza samostalnih sindikata Hrvatske na Krešimirovu trgu. Premda je tog dana bilo pokušaja pregovora, medijska slika prosvjeda izgledala je ovako: "Na današnjem prosvjedu dobar dio smjera kretanja preuzele su desne malobrojne grupe – Pernarova i Golubićeva, koje su se bez ikakvog osluškivanja želja unutar mase postavile na čelo kolone. Kraj barjaktara i ljubitelja aklamacije,

lijeve snage ovaj put nisu imale nikakve šanse sa svojim porukama o direktnoj demokraciji i odbacivanju vođa".

Ozračje "u prvim redovima" kao da je stalno bilo na rubu ozbiljnijih razmimoilaženja i podjela među prosvjednicima. Događalo se da dio prosvjednika sa studentskim transparentima krene na jednu, a dio s hrvatskim zastavama na drugu stranu, kao da postoje dva prosvjeda s različitim agendama. No to nije ni čudno ako se zna da se skupine tako različitih vrijednosnih orijentacija vjerojatno nikad nisu našle na istom prostoru, a kamoli u situaciji da pregovaraju o zajedničkim kolektivnim akcijama. Raskoli i nerazumijevanja obilježili su odnos unutar desne grupacije prosvjednika, napose između Pernara i Golubića: "U ovoj situaciji je teško reći tko je redikulozniji – Pernar pred binom ili njegov konkurent Golubić naoružan s tri barjaktara koji prijete bilo kome tko pokuša prijeći u 'vodstvo'... Pernarovci su se zato povukli dalje u horizontalnoj liniji i vrbovali za svoj pravac". Slično je bilo i tijekom prosvjeda na Međunarodni dan žena 8. ožujka. Premda je bilo dogovoreno da radnice Kamenskog budu u prvom redu s transparentom "Žene naprijed, 100 godina Međunarodnog dana žena", desne grupacije koje su predvodili muškarci uporno su se nastojale probiti ispred radnica i istaknuti svoje transparente. No mladi koji su nosili studentske transparente na većini uličnih prosvjeda bili su odlučni u tome da spriječe svaki oblik nasilja, pa su provokacije rješavane mirnim putem, a ponekad i mirnim prepuštanjem prvih prosvjedničkih redova. Iz analize svih 18 prosvjeda moglo bi se zaključiti da su građani okupljeni oko studentskog pokreta bili bolje organizirani, da su imali veću mobilizacijsku snagu, te da su komunikacijom i nenasiljem uspjeli dio svojih metoda kolektivnog djelovanja preneti i na prvotne "desne" vođe prosvjeda. Naime, već 10. ožujka potpuno su prestali govoriti na Cvjetnom trgu, a time i prostor za "indoktrinaciju" građana nacionalističkim govorom mržnje i promociju vođa. "Na protuvladinim prosvjedima je sve manje nacionalnih obilježja, a ni Cvjetni trg kao mjesto profiliranja potencijalnih vođa, Hyde Park u hrvatskoj maniri, više nije 'in'. Sve je manje hrvatskih i antiEU zastava, križara, 'vođa's megafonima"

Opadanje broja građana krajem ožujka studentski pokret pokušao je zaustaviti pozivom sindikatima da mobiliziraju svoje članove. Tako je takozvani protuvladin prosvjed 1. travnja organiziran uz potporu sedam sindikata: Nezavisnoga cestarskog sindikata, Radničkog sindikata HZMO-a, Republičkog sindikata radnika Hrvatske, Sindikata hrvatskih zaštitara i čuvara, Sindikata zaposlenika u socijalnoj skrbi, Sindikata zdravstva i socijalne skrbi te Sindikata zaposlenika u hrvatskom školstvu Preporod. No sindikati su još jednom pokazali slabu mobilizacijsku snagu, pa se na Trgu bana Jelačića okupilo samo nekoliko stotina građana. "Tu je ponovno došlo do dijeljenja protesta na dvije frakcije: na 'Pernarovu' i onu koju su trebali voditi sindikati. Pernarova skupina pokušala je pokrenuti povorku no ostali su ih ignorirali".

"Pernarova skupina" tog dana kao da je zatvorila krug s početka prosvjeda. Naime, tridesetak prosvjednika ušlo je u agresivnu verbalnu raspravu s članovima trešnjevačkog HDZ-a, pa je prosvjed završio privođenjem desetak prosvjednika, uključujući i samog Pernara. Posljednji prosvjed koji je započeo Ivan Pernar održan je 4. travnja, a odazvalo mu se tako malo ljudi da su jedva uspjeli tijelima oblikovati natpis "Ostavka" na Trgu bana Jelačića. Tako je i simbolično okončano Pernarovih "5 minuta slave".

Gdje se prosvjedovalo?

Borba za vodstvo prosvjeda vodila se najviše zbog odabira destinacija marševa. Pogleda li se ukupno 38 različitih mjesta koja su građani obišli tijekom mjesec i pol dana izražavanja građanskog nezadovoljstva, postaje razvidno da su lokacije dodatno podcrtavale zahtjeve dviju suprotstavljenih grupacija. Prva grupacija na čelu s Pernarom i Golubićem jasno je artikulirala zahtjev za smjenom vladajuće garniture, argumentirajući je natpisima i povicima "HDZ mafija", "HDZ u marice", "Lopovi", "Drž se Jaco, drska faco. Nećeš dugo, moja tugo", Čoban-ković sredio seljake, sve za spas Jadranke", "Tko pada – Vlada!" itd. Za izražavanje prosvjeda najčešće je birala Markov trg kao stvarno i simbolično središte Vlade i vlasti, čija je simbolična važnost dodatno bila pojačana činjenicom da je zakonski zabranjeno okupljanje i prosvjedovanje građana "pred nosom" vlasti na tom trgu, te središnjice političkih stranaka i privatne stanove čelnika HDZ-a. Prosvjednici su najviše puta "posjetili" Vladimira Šeksa, potom Jadranku Kosor i Tomislava Karamarka, a po jednom Andriju Hebranga i Milana Bandića. Prosvjednici okupljeni oko studentskog pokreta više su inzistirali na prokazivanju institucija "režima" koje u sprezi s političkom oligarhijom djeluju u privatnome, a ne općedruštvenom interesu. Zbog nepridruživanja prosvjedu na čestom je udaru bila zgrada Saveza samostalnih sindikata Hrvatske, velike medijske kuće (Hrvatska radio-televizija, Europapress holding, Styria), banke (Hypo banka, Raiffeisen banka, Hrvatska poštanska banka), Fond za privatizaciju, Hrvatska gospodarska komora i druge, a jednom su posjetili i Kaptol. O nekim odredištima kao da je postojao konsenzus obje antagonizirane grupacije, kao što je Hrvatska narodna banka, ali su se iza te prividne suglasnosti krili različiti motivi. Dok je Pernar zagovarao "nacionalizaciju banaka", studenti su kritizirali aktualne poteze guvernera HNB-a. Jedini pravi konsenzus postojao je glede izražavanja sućuti pred japanskim veleposlanstvom zbog potresa koji je pogodio tu zemlju i prouzročio brojne ljudske žrtve. Osim toga, studenti su obilazili i neka druga odredišta kako bi izrazili solidarnosti s radnicima, seljacima i drugim građanskim inicijativama, poput tvornice Kamensko, Tvornice duhana Zagreb, Ministarstva poljoprivrede, Varšavske ulicu i dr. Većina građana koja je tih dana sudjelovala u prosvjedima uopće nije na taj način "iščitavala" odabir mjesta prosvjedovanja, kao što nije bila svjesna ni vrlo dinamičnog procesa kontinuiranog "preuzimanja" i ovladavanja prosvjedima kao "okvirom" za izražavanje i drugih zahtjeva osim raspisivanja prijevremenih izbora.

Umjesto zaključka

Premda prosvjedni marševi ulicama Zagreba u proljeće 2011. nisu doveli do raspisivanja prijevremenih parlamentarnih izbora, oni su ostvarili nekoliko važnih ciljeva. Prvo, skupine okupljene oko studentskog pokreta i zamisli izravne demokracije uspješno su stabilizirale prosvjed u demokratski i nenasilni čin izražavanja građanskog nezadovoljstva, te tako stvorile siguran prostor za pluralističko izražavanje građanskih zahtjeva, ali i nagomilanih frustracija zbog funkcionalnih problema demokracije u Hrvatskoj. Drugo, uspješno su razvodnile homogenizaciju

krajnje desnih političkih grupacija koje su putem prosvjeda željele mobilizirati novo članstvo i širu biračku potporu na predstojećim parlamentarnim izborima. Treće, u javni su prostor plasirale neke relevantne društvene teme, što bi u ograničenome i kontroliranom medijskom prostoru bilo iznimno teško, a vrlo vjerojatno i nemoguće. To se odnosi, primjerice, na odnos sindikata prema zahtjevima građana, kritiku poteza guvernera Rohatinskog, kritiku najava premijerkina savjetnika Borislava Škegre o drugom valu privatizacije, neobjektivnost medijskog izvještavanja itd. Te, ali i druge, teme koje su studenti šturo naznačavali na transparentima i izražavali odabirom mjesta prosvjedovanja postale su predmet javnih komentara i rasprava. To se posebice odnosi na dva strateška pitanja: (a) zaustavljanje drugog vala privatizacije javnih poduzeća, i to onih koja upravljaju zajedničkim prirodnim resursima (Hrvatske šume, HEP, JANAF); (b) raspisivanje referendumu o ulasku u EU-u prije svršetka pregovora i potpisivanja pristupnog ugovora, koji su tekli u uvjetima drastične netransparentnosti. Možda je najvažniji rezultat uličnih prosvjeda u Zagrebu izražavanje stava građana da se više neće zadovoljiti samo izlaskom na izbore, nego da žele aktivnije i informiranije sudjelovati u donošenju odluka koje se tiču njihova života. Prosvjedi su pokazali da građani očekuju od svake buduće vlasti da uvažava njihova mišljenja i kada ih izražavaju u drugim oblicima participativne demokracije: peticijama, uličnim prosvjedima, referendumima itd. Premda su demonstrirali veću mobilizacijsku snagu od, primjerice, prosvjeda za Varšavsku ulicu na kojima se okupilo najviše do 5.000 građana, ni prosvjedi u Zagrebu 2011. nisu bili dovoljni za odlučnu društvenu sankciju vladajućoj oligarhiji u obliku smjene vlasti. Ostalo je upitno i to koliko su i kako politički akteri, i vladajući i oporbeni, razumjeli zahtjeve i poruke građana.

Literatura

- Bačić, M., Svirčić, J. Desničarsko orgijanje na baterije. www.h-alter.org/vijesti/hrvatska/desnicarsko-orgijanje-na-baterije
- Horvat, S., Štiks, I. (2010). *Pravo na pobunu – Uvod u anatomiju građanskog otpora*. Zagreb: Fraktura.
- Mesić, M. (2009). Hrvatski studentski pokret – pokušaj teorijske analize. *Politička misao*. (46) 4:79-101.
- Pavić, S. (2011). Ivan Pernar: Nije važno što, samo da se ruši. *Jutarnji list*, 25 veljače 2011.
- Svirčić, J. Padaj vlado i nepravdo. www.h-alter.org/vijesti/hrvatska/padaj-vlado-i-nepravdo
- Tomičić L. Revolucija na hrvatski način. www.tacno.net/Novost.aspx?id=2510
- Prosvjed u Zagrebu: Jesu li "fejsbukovci" održali lekciju braniteljima? thephora.net/forum/showthread.php?t=70752, subota, 26. veljače 2011.
- Prosvjedi opet razjedinili sindikate: Znaju li oni uopće što se događa na ulicama? www.sszssh.hr/?category=1&article=448
- Prosvjednici održali minutu šutnje za žrtve HDZ-a, www.dalmacijanews.com/Vijesti/View/tabid/74/ID/52060/Prosvjednici-odrzali-minutu-sutnje-za-zrtve-HDZ-a.aspx
- www.zelenapolitika.wordpress.com/about
- www.facebook.com/pages/Savez-za-Promjene-SP
- www.nacionalnidemokrati.com ■